

SARANYANA CLOSA,
Josep Ignasi: *Creure*
i mirar d'entendre.
Memòries d'un
historiador de la filosofia
i la teologia.

Beth Udina i Abelló

Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2024, 523 p.

Som davant d'una autobiografia que no solament ens aporta una exhibició erudita de tota una vida dedicada a l'estudi de la teologia i de la filosofia, sinó també qüestions morals amb una gran objectivitat. El títol es certament suggeridor: ens informa d'una sèrie d'episodis vitals dels quals gaudirem en llegir aquest llibre. S'agraeix molt la presència d'un sumari i un apèndix, a més d'un complet índex onomàstic, tan important sempre per esbrinar cada reflexió. Segons les normes del gènere biogràfic, els relats han de ser —entre altres qualitats complicades de seguir— objectius, equànimes, absents de vanitat, fets amb honestat i sense autocensurar-se. Doncs bé, tot això tan difícil de mantenir, a l'obra del Dr. Saranyana es compleix adequadament. És admirable la facilitat a l'hora d'organitzar els fets de la seva vida privada i pública de forma cronològica i onomàstica. No hi ha una exhibició inquietant d'erudició, tampoc una dramatització de les malalties —cadascuna prou greu—, al contrari, sempre ens encoratja a la superació anímica.

El relat comença a la seva infantesa i joventut, ens explica les qüestions domèstiques i escolars d'un nen que pertany a una família amb inquietuds culturals. Alumne de l'Escola Suïssa (d'on va aprendre la tolerància i el diàleg, fet que es nota moltíssim a la seva obra), juntament amb la seva germana Zoila, i després de l'Institut Menéndez y Pelayo. És molt entranyable el relat de la infantesa amb la descripció de la família extensa, dels moments més delicats econòmicament, dels cinemes, de l'equip del Barça de Kubala, de pel·lícules i cançons clàssiques, de la RNE, de les colònies d'Acció Catòlica, de la catequesi dels «josepets». Molt interessants les reflexions de la Barcelona de la postguerra, des del maquis al Somorrostro, fins a l'actualitat. El seu pas per la Facultat d'Econòmiques és entre interessant i inquietant, parlant de companys i professors que van ser punters per al futur català i espanyol: de Fabià Estapé i del seu deixeble Ernest Lluch, del qual en té una opinió polièdrica i n'esmentarà alguna adversitat de la seva etapa de ministre de Sanitat. Tanmateix, no hi manquen els comentaris de grans pensadors de l'escola clàssica de l'economia com David Ricardo, Robert Malthus o John M. Keynes, valorats oportunament. Saranyana ha estat, a més, un gran lector de part de la literatura clàssica i contemporània: Stefan Zweig, Josep M. de Sagarra, Josep Pla, etc.

La presència musical és variada i jo diria que esperada: Bach, Beethoven, Mozart, entre d'altres, i els russos moderns Txaikowski, Stravinski, Xostakóvitx i, també, els Beatles. No hi podien mancar les obligacions militars d'un jove d'aquells temps, les seves tasques castrenses ben relatades amb tota mena de dades i personatges, explicades sense cap mena de rancúnia. És interessant el to col·loquial que sovint utilitza: “anys esvalotats”, “d'on no n'hi ha no en raja”, “companys de butxaca farcida”.

A tota la seva biografia, hi afegeix també les dades històriques que ens endrecen cronològicament el relat: el goig de poder escoltar Adenauer, el magnicidi de Kennedy, Pau VI i el Concili Vaticà II o el maig del 68. Hi ha presència de detalls humorístics com el monòleg de Don Corleone a *El padrino*, el diàleg Ratzinger-Benet XVI i el seu secretari Gänswein, i els viatges per l'Amèrica Llatina. Tot plegat no té pèrdua.

Pel que fa a la seva àmplia activitat acadèmica: té més de 20 llibres i més de 300 articles publicats en revistes de prestigi internacional, ha impartit classes en diferents universitats, ha conegut personatges rellevants com els papes Joan Pau II, Benet XVI i Francesc, a banda de grans catedràtics de Filosofia i Teologia significatius. El 1968 va ser ordenat sacerdot i va quedar incardinat a la Prelatura de l'Opus Dei: és per això que també dedica uns epígrafs entranyables a la coneixença de sant Josepmaria i sobretot a la seva canonització (2002), en què desglossa també l'enrenou que va causar aquest esdeveniment entre la premsa no entesa: sense gens de malestar, sempre assertiu.

Molt interessants són també les reflexions sobre el jansenisme i la llibertat de l'individu des de la figura de Raimon Panikkar, personatge controvertit, tractat amb molta delicadesa atesa la seva brillant aportació a la filosofia; la presència en el món romà i després barceloní de Carlos Cardona, gran predicador i pensador, que es va proposar l'estudi de la metafísica en els centres de l'Obra després del maig del 68, intentant evitar tensions sobre posicions metafísiques que tan mal han fet a l'Església. Ens fa passejar per l'Amèrica Llatina, des de l'Argentina a Santo Domingo passant pel Perú, el Brasil, Xile, Colòmbia o Mèxic. No

s'estalvia, quan ens presenta el seu llibre *Cien años de teología en América Latina*, de parlar abastament sobre una recensió molt crítica, signada per Fernando Moreno i publicada a Santiago de Xile, en què el consideraven perillós i nociu per a la fe dels sud-americans. És potser un dels pocs moments de la seva vida, i això es traspuja en el relat, en què es va esverar una mica, perquè darrere de la ressenya hi havia l'ombra d'un important cardenal de la Santa Seu.

No podem prescindir de la seva tesi doctoral civil (té també un doctorat eclesiàstic) titulada "La discusión medieval sobre la condición femenina (siglo VIII al XIII)", que es podria resumir dient que l'actitud de la teologia cristiana va ser molt favorable a la dona durant l'edat mitjana, fins que van arribar a París les teories aristotèliques i la dona va ser banalitzada davant l'home. Per aquest motiu, Sant Tomàs i Sant Albert Magne van defensar la inferioritat femenina. Molt vinculat a aquest cas resulta interessant l'apartat dedicat a la polígrafa mexicana sor Juana Inés de la Cruz, mai prou valorada per bé que ara ja estudiada i citada en força ocasions, de la qual Saranyana es mostra un gran admirador.

Una altra qüestió que mereix una investigació exhaustiva és la tasca dels primers evangelitzadors a Mesoamèrica. Es donava per fet, per un sector de la historiografia anglosaxona i francesa, que els fra-menors volien implantar una església diferent a la d'Europa. És clar que les aportacions de Marcel Bataillon eren importants i dubtar-ne era un risc, però calia fer-ho i Saranyana s'hi apuntà.

També un tema poc treballat per l'americanística i d'alt risc era la teologia dels jesuïtes expulsats d'Amèrica i aterrats a Itàlia al segle XVIII. Es disposava només dels estudis de l'il·lustre jesuïta Miquel Batllori. Sembla, com se'ns recorda, que van ser acollits a Itàlia com a grans intel·lectuals, però sense tasques pastorals. Les seves publicacions teològiques i de controvèrsia amb prou feines havien estat llegides pels americanistes, per la dificultat que suposava que sovint signessin amb pseudònim (fins i tot fent-se passar per morts) per tal de protegir-se de possibles represàlies dels jansenistes.

Saranyana ha dedicat més de vint anys a la seva gran obra *Teologia en América Latina*, en quatre monumentals volums, per la qual va ser felicitat pel mateix papa Benet XVI amb qui, per cert, quan era encara cardenal, havia tingut entrevistes arran de la incomprensió per part del teòleg alemany de la nova figura canònica de les «prelatures personals». De tot això se'n parla abundantment. Com que el seu testimoni és de primera mà, resulta valuós per a estudis posteriors.

És recomanable el capítol dedicat a les malalties greus que ha patit i als tractaments a què ha estat sotmès, en els qual ho explica tot de forma detallada sense gaire protagonisme. De fet, tot plegat li serveix per moure's de l'anècdota més petita a les definicions més complexes. Cap a les acaballes del llibre ens parla dels seus articles a *La Vanguardia*, el nomenament a la Reial Acadèmia Europea de Doctors, la tornada a l'Ateneu Barcelonès o el seu treball magnífic sobre la novel·la de Joan Sales *Incerta glòria*.

En definitiva, una autobiografia marcada pel rigor, l'equanimitat, la veracitat, el detallisme, l'humor i sobretot la senzillesa davant d'un currículum tan lluit.